

Sammendrag av innspillene til oppstartsmeldingen

Akershus Bondelag

Det er helt vesentlig at alle rettigheter og forhold vedr. igangværende bruk kartlegges hos alle tilgrensende grunneiere: jakt-, beite-, vann-, fiske-, vei- og andre rettigheter. Skogsdrift har et langsiktig omløp. Driftsveier kan være ute av aktiv bruk i lang tid, men vil være nødvendig ved neste hogst (men de kan ha sekundær verdi som traséer for f.eks skiløyper). Arrondering – skaper Nasjonalparken vansker for igangværende bruk hos tilgrensende grunneiere? (f.eks vei-/transportrett over nasjonalparkens område). Det kan diskuteres om det foreslåtte oppstartsarealet egentlig er i minste laget for en nasjonalpark. I tillegg er Østmarka preget av lang tids variert næringsutnyttelse (skogsdrift, trelast/sagbruk, dammer og annen utnyttelse av vann, vei- og transportrettigheter, jakt, beiting, sopp- og bærsanking, skjerp etc.), som i liten grad er forenelig med naturmangfoldlovens § 35, 1. ledd: «Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.». Det bør vurderes mindre inngripende verneformer - som for eksempel landskapsvernområde eller vern som friluftsområde etter markalovens §11.

Andreas Christensen

Hadde flere spørsmål og kommentarer, som ble av Fylkesmannen redegjort for i et eget møte med Christensen etter at e-posten var sendt. Vi fikk inntrykk av at Christensen fikk svar på sine spørsmål i møtet.

Bane NOR

Ønsker tilgang til grunnvannsmålere som ble nedsatt rundt Puttjern etter lekkasje i forbindelse med bygging av Romeriksporten.

Bjarne Røsjø

Vil påpeke at Fylkesmannens bruk av stedsnavnet «Raudsjø» står i strid med lokale navnetradisjoner og navnets sannsynlige historiske opphav. Ønsker om at man i fremtiden bruker navneformen «Rausjø».

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF)

Det foreslåtte verneområdet omfatter en punktregistrering av en grusforekomst Sandbakken1 hvor det har blitt drevet uttak. I grusdatabasen til Norges geologiske undersøkelse (NGU) er det en kort beskrivelse av forekomsten. DMF har i dag ingen informasjon om at det er planer om ytterligere uttak, og vurderer at tilgangen på ressurser fra denne forekomsten ikke er av vesentlig betydning for tilgangen på byggeråstoffer i området. Grunneier bør likevel få mulighet til å vurdere og bli informert om virkningen av vernet, med tanke på tilgang på eventuelle gjenværende ressurser. DMF kan for øvrig ikke se at den foreslåtte planen berører andre registrerte forekomster av mineralske ressurser, bergrettigheter eller masseuttak i drift. De har derfor ingen flere merknader til varsel om oppstart av verneprosessen.

DNT Oslo og omegn

DNT Oslo og omegn er positive til at det foreslås å etablere nye verneområder i Østmarka. Etablering av en nasjonalpark kan bidra til å sikre store naturverdier og friluftsområder for framtida. I dette arbeidet må det legges vekt på tilpasning til de ulike brukergruppene sommer og vinter, i tillegg til hensynet til de ulike naturverdier. For at nasjonalpark skal være en hensiktsmessig verneform må den kunne tilpasses og utformes slik at den både er til nytte for naturen og de menneskene som bruker den hver dag. Dette er et av Norges mest brukte friluftsområder.

I verneplanarbeidet bør en se på om det er rom for ulik sonering i verneforskriftene. En kan se for seg at det tillates mer tilrettelegging nær store utfartsområder som parkeringsplasser og markastuer. Mens det lenger ut i skogen kan være strengere restriksjoner. Dette har blant annet vært gjort på en god måte i Tyresta nasjonalpark nær Stockholm. Her er det etablert et informasjonscenter, og det er godt tilrettelagt for ulike brukergrupper. Det er lagt opp til å gi informasjon og opplevelser i skogen nært besøkscenteret, mens det er mer urørte områder lenger ut. Dette er en tankegang de kan se for seg også i en nasjonalpark nær Oslo.

De fleste nasjonalparker får større bruk gjennom sin status. Hvordan besøksstrategien utformes vil ha stor betydning. I dette området mener de at det må være tilpasset at friluftsliv er en av hovedformålene med nasjonalparken. Det bør tillates at det kan tilrettelegges rundt parken for å ta imot de besøkende. Det er viktig at det utvikles gode muligheter for å komme seg ut med kollektivtransport. I dag er store deler av det som utredes og fremmes som nasjonalpark nokså tungvint å nå frem til. En kan derfor se for seg at et besøkscenter bør legges et annet sted enn akkurat ved grensen for nasjonalparken. Der kan det tilrettelegges for publikum, med god merking på tydelige traseer ut til nasjonalparken.

Det pågår et kontinuerlig arbeid med å vedlikeholde og utvikle stinettet i marka. Dersom en verner deler av skogen må en ta hensyn til at dette arbeidet må kunne fortsette. Alt arbeidet foregår i dag manuelt. Stedlige trær blir ofte benyttet som gangbaner og klopper, noe som både er miljøvennlig og økonomisk gunstig. Dette må det være mulig å videreføre. I forbindelse med hyttedriften vil det også være behov for utvikling og vedlikehold. Kanskje det også vil være ønskelig med nye hytter om noen år? I dagens lovverk i Markaloven er det rom for dette. Forarbeidene til Markaloven bør gjennomgå slik at føringene for utviklingen av friluftslivet videreføres inn i en ny verneform. I forbindelse med arbeid på hyttene er det ukentlige tilsyn, og det er behov for bruk av bil på eksisterende veger. Motorisert ferdsel må derfor kunne gjennomføres i forbindelse med tilsyn av hyttene, samt i terreng på vinterstid.

De mener det er naturlig og en fordel at organisasjonene som har sitt virke i Østmarka er representert i både det som skal skje av utredningsarbeid fremover og i et eventuelt rådgivende utvalg. En del av formålet med vernet er å sikre store naturverdier knyttet til skogen. Det er et viktig formål som har nasjonale mål, og en nasjonalpark kan være med å styrke dette arbeidet. I en nasjonalpark og i naturreservater vil det ikke bli normal skogsdrift. De mener at det likevel bør kunne lages skjøtselsplaner for en del viktige områder, slik at et mer åpent skogbilde kan opprettholdes. Dette kan være særlig aktuelt ved utsiktspunkter, eldre kulturmark, hytter etc. Dette vil også være med på å ta hensyn til friluftslivsutøvelsen. Mye av det som er til stede av dammer, veier o.l. har betydning for både bruken av området og landskapet. Mange av innretningene har også kulturhistorisk verdi. Ved en eventuell fjerning av slike innretninger får en ofte negative konsekvenser. I planen er det vist til et stort utredningsområde. Det er positivt, slik at en kan vurdere flere former for vern i forbindelse med arbeidet. Området vest for kraftlinja vil trolig være

vanskeligere å tilpasse til en nasjonalpark enn området øst for kraftlinja. På den vestre siden er det større grad av menneskelig aktivitet og innretninger, og en vil kunne oppleve større konflikter. Samtidig vil det å trekke nasjonalparken vestover være positivt mtp. tilgang til området. Får en for eksempel trukket nasjonalparken nærmere Grønmo vil en kunne få til innfallsporter som er lett å utvikle, har mulighet for god kollektiv kommunikasjon og nært til befolkningen.

Ellingsrud ridesenter

Stiftelsen Ellingsrud ridesenter holder til på grensen ved Østmarka, på vei inn mot Mariholtet. Ridesenteret huser ca 40 hester og benytter seg daglig av Østmarka til ridning. Strekningen fra Ellingsrud til Mariholtet er en svært benyttet turvei for gående, syklende, skigåere, hundekjørere og ryttere. Det kan til tider bli trangt om plassen. Videre utbygging på denne siden av Oslo, samt på Lørenskog tilsier at strekningen vil bli mer og mer brukt. Det er ikke bare ryttere fra vårt ridesenter som benytter marka herfra, men flere store ridesentre i området. De ber om at denne sunne populære sporten som er i rask ekspansjon, blir tatt hensyn til i utviklingen av marka. Det er ofte en dårlig kombinasjon, sykler og hest. Det er for få stier og turveier rundt om i dette området. Østmarka er svært bratt og delvis utilgjengelig. Siden det meste av gamle skogsveier er gjengrodd, er resultatet at nesten alle bruker «hovedveien» gjennom marka. De ber derfor om at flere gamle skogsveier åpnes opp igjen, slik at ryttere kan få benytte de. Det vil redusere trafikken på hovedveien og øke livskvaliteten til både hester og mennesker som trenger å komme opp i den mer «ville» delen av Østmarka.

Elvia AS

I verneplanenes bestemmelser må det sikres rett til drift, vedlikehold og fornyelse av eksisterende energi og nettanlegg. Dette gjelder også nødvendig bruk av motorkjøretøy for å utføre disse oppgavene. Det er viktig at nettselskapet kan utføre nødvendig skogrydding for sikker drift av luftledningene. Alle slike arbeider må kunne utføres uten at det må søkes dispensasjon fra vernebestemmelsene.

Endre Løvaas

Østmarka er en av Oslos viktigste friluftsområder, som allerede er godt vernet i de områder hvor dette har mening og funksjon. Noe ytterligere verneregulering av Østmarka, spesielt de befolkningsnære områdene, er totalt unødvendig.

Enebakk kommune

1. Enebakk kommune vurderer at området som foreslås er tilstrekkelig ivaretatt gjennom Markaloven. Forslag til vern frafalles.
2. Enebakk kommune mener det ikke er juridisk grunnlag for å gå videre med utredning i den form som går fram av Melding om oppstart av verneplanarbeid.
3. Enebakk kommune henviser til § 35 i naturmangfoldloven som har følgende tekst: "Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep" Fylkesmannen i Oslo og Akershus har i sin faglige vurdering til Miljødirektoratet 17.12.2018 omtalt inngrepsfrie naturområder (INON områder). Her pekes det på at 93 % av dagens nasjonalparker består av INON områder. Inkludert eksisterende naturreservater, viser fylkesmannen til at i Østmarka vil INON områder utgjøre bare 7%.

Miljødirektoratet skriver i sin vurdering til departementet datert 12.03.2019, at det er: "mange tekniske inngrep i Østmarka i form av veier, kraftlinjer og damanlegg som kommer i konflikt med kravene til nasjonalparker." "Innlemming av veier i en nasjonalpark er problematisk knyttet til hjemmelsgrunnlag og videre en lite ønskelig forvaltningspraksis. En forutsetning for å etablere en nasjonalpark i deler av Østmarka vil være at veier i all hovedsak tilbakeføres i forkant av vernevedtaket." "Det kan på samme måte være aktuelt å fjerne damanlegg for å gjenopprette naturlig vannføring med tilhørende økologiske prosesser." Mange av innspillene fra direktoratet er frafalt i Departementets oppdagsbrev. Dette endrer ikke det juridiske grunnlaget i lovteksten. Store arealer av utredningsområdet har så store inngrep at det ikke kvalifiserer til status som nasjonalpark. Et eksempel på inngrep, i tillegg til det påpekte, er de mange hyttene som ligger spredt rundt en rekke vann.

4. Enebakk kommune er opptatt av at Østmarka kan videreføres som nærfriluftsområde for alle som bor rundt Østmarka. Det kan best videreføres ved dagens verneregimer gjennom Markaloven og bestemmelser for eksisterende Naturreservater. Nye verneregimer vil innebære økt byråkrati og mindre lokal og regional påvirkning på forvaltning av Østmarka som et unikt friluftsområde for de som bor rundt Østmarka.

5. Biologisk mangfold ivaretas best ved at vernebestemmelsene i eksisterende reservater videreføres. Å innlemme reservatene i en nasjonalpark kan svekke denne vernestatusen og føre til økt press mot vernede områdene. Dette er områder som i dag er relativt utilgjengelig for folk flest og som ikke er belastet av mye bruk i dagens verneregime.

Even Saugstad

Han forstår at det har blitt diskutert eventuell tilbakeføring av tekniske inngrep i området som vil inngå i nasjonalparken. Han håper dette *ikke* vil innbefatte eldre bygninger og installasjoner som demninger, tidligere småbruk og husmannsplasser (inkl. rester og ruiner etter disse), branntårn (branntårnet på Kjerringhøgda var i bruk fram til tidlig på 1960-tallet, kraftig restaurert og gjort om til utsiktstårn for publikum i 2000, ny restaurering i fjor utført av Bymiljøetaten) og hytter (private og foreningseide). Tilbakeføring/fjerning av kraftlinjer tror han er noe alle som bruker marka vil sette pris på. Etter at nasjonalparken blir etablert, vil behovet for tømmertransport falle bort. Veiene som er nødvendige for å drive Vangen (Skiforeningen) og Øvresaga (DNT) samt veier for fastboende og hytteeiere mener han det er viktig å beholde som de er i dag – med samme standard, vedlikehold og brøyting. Han håper dagens veinett i sin helhet kan beholdes, men hvis noen veistrekninger må fjernes, er dette mulige alternativ: Veien fra Krokhol golfbane og opp til Skjelbreiavann med avstikker til Grisemøkkmåsan, Veien fra krysset ved Vangenveien og inn til Slåttebråtan ved Skjelbreiavann (fra sør), veien østover fra Ødegården (fastboende) til Gullsmeden og Skyttenbrua over Høyås. Likeledes veien fra Mariholtet til branntårnet på Haukåsen (hvis Haukåsen-tårnet rives, noe som skal være besluttet). Vangen skistue (og de øvrige betjente hyttene i Østmarka) er viktige oaser for turfolket, særlig barnefamiliene. Å ha et mål for turen er viktig for mange. Han vil tro at markastuene vil kunne få et oppsving i besøket når nasjonalparken kommer med økt blest om og bruk av Marka. Skiløypenettet er viktig både for hytteeiere og andre friluftsfolk. At løypene blir preparert med stor-maskin er ofte en forutsetning for å få gode nok løyper med god nok kapasitet, og dette har også blitt (kanskje dessverre) en forutsetning for å få folk ut. At løypene i en nasjonalpark fortsatt kan preppes, er vel en selvfølge. Viktig er det også at løypene kan vedlikeholdes med tynning langs traséene for å få mer snø i sporene og evt. nødvendig grunnarbeider i myrer og andre våte partier. Østmarka har (i motsetning til Nordmarka) svært få gjennomgående sykkelruter. Ofte er det noen hundre meter som mangler, og her må sykklene bæres, trilles eller sykles på sti. Viktig at dette også blir mulig i en

framtidig nasjonalpark. Det er etablert et par terrengsykkelløyper i Østmarka, i området inn fra Rustadsaga og Grønmo. Han går ut fra at det ikke blir noen endringer i disse ved en ny nasjonalpark. Skilting, klopping og merking av ski- og fotruter i Marka går han ut fra at ikke vil påvirkes av nasjonalparken. Viktig er det også å kunne hogge ved og tynne nødvendig vegetasjon på egen tomt. Hvis det blir snakk om å måtte søke om slikt, er det viktig at dette er en enkel søkegang. De fleste hyttetomtene ved Mosjøen, Rausjøen og Tonevann ble skilt ut like etter krigen. Mange av hyttene som ble bygget da har nå kanskje fått et generasjonsskifte hos eierne med et noe større ønske om kvalitet på bygningene. Mange av hyttene har nå etter 70 års bruk behov for større vedlikeholdsprosjekter, noe som er viktig at ikke vanskeliggjøres ved etableringen av nasjonalparken. Trykket på parkeringsplassene rundt Østmarka varierer mye med årstider og vær. Å ha stor nok kapasitet på p-plassene for å dekke opp behovet på en god skisøndag (eller en finværs koronahelg) er vanskelig. Det er positivt at Bymiljøetaten det siste halvåret har etablert ny plass (midlertidig?) ved Grønmo (på området som i perioder er forbeholdt hageavfall) og også sør for gamle Grønmo med innkjøring fra svingen ved Godheim (stor, men foreløpig ikke skiltet). Behovet for slike plasser vil selvfølgelig øke etter at nasjonalparken er etablert, særlig sør i marka der kollektivtilbudet er dårligere. Informasjon [om hva vernet vil innebære for brukerne] er viktig både før og etter en park er etablert. Det er sikkert alt for tidlig å vurdere hvor et nasjonalparksenter vil ligge. Likevel kommer han med et utspill: Skullerudstua. Lett tilgjengelig med offentlig transport fra byen, varierte turmuligheter med det samme man er inne i skogen, allerede eksisterende infrastruktur. Noe annet som er viktig at er på plass når en nasjonalpark etableres er ansvarsforhold til allerede eksisterende innretninger.

Follo Skogeierlag

Generelt er Viken skog og Follo skogeierlag kritiske til å ta store produktive skogarealer ut av produksjon. Utfasing av produktiv skog i det sentrale østlandsområdet vil kunne motvirke målsetting om økt bruk av trevirke i bygge-bransjen. Vern eller bruk av skog som klimatiltak ble utredet av Miljødirektoratet, NIBIO og Landbruksdirektoratet i 2016. Her er konklusjonen at så lenge man driver et bærekraftig skogbruk der trevirket som tas ut brukes til å erstatte fossile ressurser, så er bruk et mer effektivt klimatiltak enn vern. Dette bygger på arbeidet som er gjort i FNs klimapanel. De ønsker å støtte kommentarer om at eventuelt vern av private eiendommer skal være frivillig. Samtidig er det viktig at private grunneiere som har arealer som grenser inntil det området som foreslås vernet ikke får innskrenket sin mulighet for bruk av egen eiendom. Opprettelse av en nasjonalpark vil i praksis medføre større grad av byråkrati enn dagens marka-lovgivning. Når området ikke forvaltes aktivt som skogeiendom, vil vedlikehold av infrastruktur som veier, stier mm. måtte finansieres med offentlige midler og/eller utføres av ulike frivillige organisasjoner. Dette vil kunne gjøre tilgjengeligheten dårligere enn i dag. Et mildere og våtere klima vil isolert øke vedlikeholdsbehovet for alt fra veier til skiløyper. De forutsetter at slikt infrastrukturvedlikehold skal kunne gjøres uten vesentlige nye reguleringer sammenlignet med dagens.

Forening til minne om Kristian og Øyvind

Melder inn at de på gnr/bnr 109/9, Mariholtveien 97(husmannsplassen Enga) i 2020 undertegnet en femårs arealleie med Oslo kommune Bymiljøetaten om å dyrke ute på husmannsplassen Enga.

Det som er av vilt i Østmarka, ulv, elg, rådyr, gaupe ol gjør stedet eksotisk og folk blir interessert i å bli kjent med andre deler av markas natur. Det er viktig å regulere adkomst for å verne ville dyr, kulturminner, og biologiske mangfold i en nasjonalpark.

Friluftsrådernes landsforbund (FL)

Påpeker at deres medlemsfriluftsråd Oslo og Omland Friluftsråd, i detalj kjenner området og friluftslivsbruken, og vil være den naturlige samarbeidspart fra deres side videre (eget innspill er mottatt). FL mener at alle større tiltak må vurderes i forhold til Norges oppfølging av FNs bærekraftsmål. Det er svært viktig at argumentasjonen for en nasjonalpark verken direkte eller indirekte bidrar til å svekke status til markagrensa. Argumentasjon om at det trengs en nasjonalpark for å varige sikre disse friluftslivsområdene i Østmarka, kan utilsikta gi inntrykk av at Markaloven med markagrensa ikke er et tilstrekkelig vern mot nedbygging. FL mener bestemt at det må foretas en faglig utredning av betydningen for friluftsliv ved eventuell oppretting av Østmarka nasjonalpark. FL vil særlig ta opp behovet for at deler av turvegnett og annen tilrettelegging gjøres universelt utforma, og ber om at dette aspektet vurderes særskilt i forhold til verneforskriften. Det må være en viktig oppgave å legge til rette for økt friluftsliv og bruk av Østmarka for folk i de bydelene som har Østmarka som «sin» mark. Det er viktig at Østmarkas betydning for folkehelse utredes, og at konsekvensene for folkehelsen av en nasjonalpark vurderes. Siden idrett normalt ikke er en del av formålet i en nasjonalpark, må mulige begrensninger på de naturbaserte idrettene i Østmarka vurderes spesielt og vektlegges både ut fra egenverdien til disse idrettene og ut fra den samfunnsmessige folkehelsebetydningen.

Grant Dansie

Han er selv ivrig terrengsyklist og frykter at definisjon av nasjonalpark vil medføre at sykling forbys. Han mener heller at det burde satses flere penger på å minske slitasje i Østmarka og på vedlikehold av stier. Per i dag ser han ingenting. Dette er veldig uheldig, spesielt når man sammenligner med de store inngrep knyttet til skispor.

Hans Oppegård (Børter eiendom)

Representerer Børter eiendom, 117/1 i Enebakk kommune, og ønsker ikke, under noen omstendighet, å bli med som del av opprettet nasjonalpark i Østmarka. Ber om bekreftelse at Børter eiendom i sin helhet blir holdt utenom en evt. fremtidig nasjonalpark i Østmarka. Børter har gjennom årtier gjort tiltak for i dag å kunne drive en bærekraftig, kostnadseffektiv og miljømessig forsvarlig forvaltning av eiendommen. Det er viktig, og i alles interesse, at disse tradisjoner og denne type forvaltning fortsetter.

Ida Glemminge

Det er vesentlig å fremheve hvor viktig det er at et naturinformasjonssenter blir etablert i forbindelse med opprettelsen av nasjonalparken, og at dette har en tydelig og helhetlig formidlingsstrategi. Med sin unike bynære plassering og enorme nedslagsfelt, bør det her bli et naturinformasjonssenter som dekker tre hovedaspekter: besøkscenter for natur og verneområder nasjonalt, besøkscenter for nasjonalparken og et besøkscenter rovvilt. Hennes ønske på dette stadiet i verneprosessen for Østmarka nasjonalpark, er at ideen om et informasjonssenter inkluderes i verneplanarbeidet fremover.

Forslag til geografisk plassering, målgrupper, og aktuelle samarbeidspartnere listes i innspillet.

IF Frøy

Innspill 1:

Viser til møte med Christian Hillmann. De har all sin aktivitet innen Terrensykling i Østmarka, og i store deler av det som planlegges som Nasjonalpark. Restriksjoner på sykling vil ha dramatiske konsekvenser for deres virksomhet, og i verste fall føre til at denne delen av klubben må legges ned. Østmarka er Oslos viktigste arena for konkurranser for terrensykling. De frykter at planene som nå foreligger vil skape problemer for denne aktiviteten.

Innspill 2:

IF Frøy er en av Norges største sykkelklubber med ca 750 medlemmer, hvorav ca en tredjedel er barn og ungdom. De ønsker at marka vernes, men slik at det gjøres på en måte som ikke hindrer vår og andres fornuftige bruk. Tusener på tusener bruker sykkel i marka for transport, for rekreasjon, for mosjon, trening og konkurranser – på skogsveier og stier.

De har lagt ved en rapport de har vært med på å utarbeide, om sykkelbruk i marka, utarbeidet av sykkel- og friluftsansjoner i 2014.

I det foreløpige forslaget går grensen for planlagt vern flere steder helt inn til bebyggelsen. Spørsmålet er om dette er så bynært at et grep som Nasjonalpark skal benyttes? Er dette vurdert nøye nok? Vil det ved byer være andre virkemidler som bør benyttes? Det er viktig at det formuleres hva som er verneverdiene i marka, slik at sykling ikke blir definert inn som «skader». Utviklingen i samfunnet går i retning av at vi bedriver mer og mer av utradisjonelle aktiviteter, og det er gjerne disse aktivitetene som har størst tiltrekningskraft på yngre generasjoner. Verneform sier også lite om aktiviteter, arrangement som for eksempel treningssamlinger, ritt, o-løpskonkurranser, skirenn, det vil si all form for organisert aktivitet. Området som er foreslått vernet er nærområdet til nærmere 220.000 mennesker i Oslo, og den brukes av mange idretter som det eneste mulige området å avholde organisert konkurranse, og for IF Frøy er det viktig at dette fortsatt blir tillatt.

Klubben arrangerer flere sykkelritt i løpet av året i Østmarka. Disse er i hovedsak lokalisert i randsonen mellom Haraløkka, Nøkle vann, Rundvann og Grønmo. Det er avgjørende for klubbens drift at disse og tilsvarende ritt kan arrangeres, og det uten ytterligere byråkrati. Terrensykkelrittet har etter hvert fått en fast trase for mer forutsigbarhet og for å unngå konflikter med andre brukere av marka. Deler av dette rittet er inne i det røde området rundt Haukåsen. Dette er et område det sykles veldig mye i fra alle aldersklasser. De håper dette fortsatt vil være mulig. Mesteparten av syklingen foregår på svabergrygger som tåler millioner av syklistere uten problem, men for å knytte disse sammen på en bærekraftig måte trengs det litt arbeid og tilpasning. I så henseende må det kunne være mulig å legge til rette ved å bygge klopper enten i tre eller stein.

Det er alt nå utfordrende for frivillige organisasjoner å arrangere aktiviteter i Oslomarka. Dersom det blir enda mer byråkratisk, tidskrevende og vanskeligere, vil konsekvensen bli at det frivillige arbeidet knyttet til trening og arrangement vil forsvinne, og Oslo vil bli en by uten aktiviteter som tar marka i bruk. Det vil være et enormt tap. IF Frøy har hatt søknader inne til BYM og Plan- og bygningssetaten for å få etablert/bygget Pump-track og BMX-bane ved Haraløkka P-plass, samt en permanent konkurransetrase på Skullerud. Alt dette er nå blitt satt på hold grunnet arbeidet med å gi Østmarka en Nasjonalparkstatus. Det bør og legges til rette for flere utfartsparkeringer, for det er stappfullt på Trasop, Østmarksetra, Haraløkka, ved Rustadsaga, Skullerudstua og ved Skulleruddumpa hver eneste lørdag og søndag, samt de fleste kvelder med fint sommer- eller vintervær

Det er veldig viktig dersom det kommer til nye verneområder i Østmarka at formålet for vernet defineres presist.

Ignacy Warsza

Ignacy skriver med tanke på stisykling i Østmarka. Det bor endel mennesker i Oslo og omegn, og målet må være å få flest mulig ut i skogen og få brukt kroppen og oppleve naturen på sin måte. Det oppnår man ikke ved å gjøre stinettverket mindre tilgjengelig. Ved å utvide eller i alle fall utbedre stinettverket ville man kunne spre folk og gi økt tilgang for flere brukere i hele Osloområdet med veldig mye mindre inngrep og kostnader enn hva som er tilfellet med skiløypene.

Indre Østfold og omegn skogeierlag

Generelt er Viken skog og Indre Østfold og omegn skogeierlag kritiske til å ta store produktive skogarealer ut av produksjon. Det stilles spørsmål ved nødvendigheten av å endre på noe som fungerer godt i dag. Østmarka er meget populært slik den fremstår i dag og den fremstår slik pga gode ordninger med fornuftig skjøtsel og god sikring gjennom marka loven.

Omfattende vern av sentralt beliggende og kortreist tømmer gir konsekvenser både økonomisk og for klimaregnskapet. Oslo by antas å stå bak store deler av forurensingen og Østmarka er en potensiell grønn lunge like utenfor Oslo. Konsekvensene av nasjonalpark bør være grundig og transparent utredet og fremstilt i forhold til hva som er mest mulig klimaeffektiv forvaltning. Effekten av vernetiltaket bør i dagens omstillings Norge veies mot fokuset på tematikk som «Skogen er den nye olja» / «Tenk tre» / «Alt du kan lage av olje kan du lage av tre.»

Det er for så vidt positivt at verneområdet er innskrenket til den arrondering som nå skisseres. Det bør konsekvensutredes hva slags virkning dette vil få for naboeiendommer som ikke omfattes av verneområdet. Videre er det positivt at det presiseres at eventuelt vern av private eiendommer skal være frivillig. Beskrivelsene av at viktige veier skal bevares og åpning for hensiktsmessig skjøtsel er viktige og bør konkretiseres nøyere. Forhold som økt fare for skogbrann og barkebilleangrep i gammel og tørr skog bør utredes grundig med ordninger for rask og tilstrekkelig inngripen. Det er positivt å søke å ivareta behov for verneområder ved å gjøre dette på offentlige eiendommer. Ettersom verneområder kan være viktige friluftsområder bør brukerne høres. Det bør beskrives tydelig hvilke endringer en kan forvente om noen år. Skiløyper, turveier og annen «infrastruktur» i skogen har stor betydning for publikum og vernekonsekvenser bør fremkomme tydelig. Ved opprettelse av verneområder, bør det være en lokalstyrt landbrukspreget styrt forvaltning, ikke et sentralstyrt miljøbyråkrati.

Interessegruppe for hytteeiere i Marka

Vårt synspunkt er at nasjonalpark ikke er en egnet vernestrategi for Østmarka. Nasjonalpark er egnet for uberørt natur med svært beskjedne tekniske inngrep. Fra gammelt av har gruvedrift, vannforsyning, veier og ikke minst skogsdrift og tømmerfløting gitt varige spor etter menneskelig aktivitet i alle markene rundt Oslo, kanskje spesielt i Østmarka. Nasjonalpark som verneform, er opprettet for å ta vare på uberørt natur. Østmarka er langt fra urørt. Østmarka er i dag vernet av markaloven. I tillegg er deler av området naturreservat. Mesteparten av området er også eid av Oslo kommune som ikke driver skogsdrift. En nasjonalpark vil bety vern på vern på vern. Dette er uhenksom og vil skape merarbeid og uklarhet. Det største problemet knyttet til vern av Østmarka for fremtidige generasjoner er utbygging i Markas randsoner. Det er ganske trolig at en nasjonalpark vil legge ytterligere press på utbygging av slike områder. For eksempel vil utbyggingen av et nasjonalparksenter ganske sikkert bli foreslått innenfor markagrensa, og vil sånn sett være med

på en ytterligere utbygging av områdene vernet av markaloven. Økt turiststrøm og tilrettelegging for turister vil kunne være med å øke slitasjen i hele Østmarka som vil stride mot formålet med vernet. For dem er det viktig at hytteeierne opparbeidete rettigheter ikke blir begrenset. Dette gjelder først og fremst anledning til ferdse og vedlikehold av egen tomt og hytte.

Jens Petter Strandvahl

Ber om at området i Østmarka som vurderes nasjonalpark, virkelig gjøres til en nasjonalpark ved å verne området fra beitenæringen og jaktnæringen i Norge, slik at plante- og dyrelivet i det området får utvikle seg naturlig uten press fra enkelte næringsgrupperinger.

Jon Kjellund-Lund (hytteeier)

Eier hytte ved Mosjøen (gnr. 126 bnr. 116) nær Vangen, og ser at Mosjøen ligger midt i et påtenkt verneområde. Opplyser om tinglyst rett til vederlagsfritt å bruke veien fra Bysetermosen til Vangen. Det betød at også kostnader til vedlikehold og brøyting av vei, var vederlagsfritt.

Jonas Nermoen

Mesteparten av sykling foregår på svabergrygger og det tåler millioner av syklistene uten problem, men å knytte disse sammen på en bærekraftig måte trenger litt arbeid og tilpasning. Han mener at det ikke er noen grunn til å forby el-sykkel på bærekraftige veier og stier. Så i alle fall på grusveiene bør el-sykkel være lov, så lenge man kan kjøre inn med bil. Det er viktig at man fortsatt kan bruke tråkkemaskin og lage løyper. Det bør legges til rette for flere utfartsparkeringer.

Joseph Colliflower

Ønsker at vernet skal inkludere vern av alt dyreliv, det vil si at all jakt forbys. Det er viktig for ham at eiere av hytteeiendommer beholder sin kjørerett.

Jørn Kristiansen

Melder at det er behov for ekspropriasjon av tilgang til Børtervanna i sørenden av verneområdet. Grunneierne til Børter og Ekeberg nekter turgåere adgang i strid med friluftsløven, men Enebakk kommune gjør ikke noe med dette.

Lars Lindland

Det er høyst sannsynlig at allerede populære innfartsårer fylles opp av enda flere folk enn i dag. Da trenger man god og positiv informasjon ut til folket både i marka i form av informasjonstavler ol., men også rettede kampanjer som treffer potensielle besøkende fra fjern og nær på nett, i sosiale medier osv. I de mest populære områdene tror han det med fordel bør kjøres inn raier som turfolk selv kan kappe og fyre bål med. Man bør kanskje vurdere et større antall innfartsårer for å spre folk litt utover marka. Det bør være tilstrekkelig med avfallsbeholdere i nærheten av innfartsårene. Han skulle ønske at en større del av de områdene som fremstår som "Nasjonalpark-verdig" ble med i en nasjonalpark. Her tenker han på Losbyskogene, Ramstadsløtten naturreservat og området sydover til Østmarka naturreservat og større deler av Østmarka i Enebakk.

Lørenskog kommune

Halvparten av Lørenskogs kommunegrense vil grense til den nye nasjonalparken dersom avgrensningen blir som foreslått. Østmarka har stor betydning for Lørenskogs innbyggere som natur-, rekreasjons- og friluftslivsområde, i tillegg som næringsgrunnlag for skogbrukere og for Lørenskogs kulturhistorie.

Det er viktig å sikre at Østmarka ivaretas for friluftsliv og rekreasjon. Losby er et populært utfartssted og portal til Østmarka. Skiløypenettet i Lørenskog sørger for at passasjen nord - sør holdes åpen. Stiene og skogsbilveiene benyttes av syklistene. Innsjøene fra Losby og sørover benyttes til bading og padling. Fritidsfiske har lange tradisjoner i kommunen. I og på hver side av Ellingsrudelva er det et større område med ruiner etter sagbruk, mølle, teglverk, demning med mer. Dette er et sammenhengende kulturmiljø hvor kulturminnene i Lørenskog og Oslo kommuner må sees i sammenheng. Det bør utarbeides en skjøtselsplan for området. I Lørenskogs grenseområder i vest og sør er det ruiner og tufter etter husmannsplasser og setre.

Det er sannsynlig at pågang av friluftsliv vil øke. Med økt bruk av skogsbilveinettet i omkringliggende skogområde kan det være nødvendig med tiltak for trafikksikkerhet, spesielt ved utfartsstedene og hovedferdselsårene hvor det kan bli økt konflikt mellom tømmertransport og friluftsliv. Dette vil gi økte kostnader for grunneiere.

Selv om kun et lite areal av Lørenskog inngår i oppstartsarealet for verneprosessen, antas det at en nasjonalpark vil ha stor betydning for kommunen.

I utredningen om bruk må ulike former for tilrettelegging vurderes der trafikken/turismen forventes å bli størst. Stedstillpasset tilrettelegging og naturveiledning for å unngå slitasje og forstyrrelser, er viktig.

Naturskogene og artene som har sine leveområder i dem, må ha ekstra fokus i verneprosessen.

En nasjonalpark kan sikre fremtidige generasjoner muligheten til å oppleve den mangfoldige naturen. En slik bærekraftig utvikling av Østmarka er i tråd med Lørenskog kommunes visjon: *Lørenskog – grønn, trygg og mangfoldig*.

For å sikre et fortsatt sterkt vern av eksisterende naturreservater bør det vurderes at de beholder sin verneform, selv om de vil inngå i et større verneområde.

Lørenskog kommune er positiv til den igangsatte verneprosessen da en nasjonalpark kan bidra til å ta vare på naturverdiene og sørge for at Østmarka forblir et attraktivt og viktig område for rekreasjon og friluftsliv.

Naturvernforbundet i Lørenskog

Etttersom naturreservater har det høyeste nivået av vern, må disse opprettholdes som naturreservater for bl.a. å beskytte det biologiske mangfoldet. Dette gjelder uavhengig av om de innlemmes i den nye nasjonalparken eller ikke. Selv om de er positive til etablering av nasjonalpark i Østmarka, ser de det som uheldig hvis nasjonalparkstatusen fører til en sterk økning av den menneskelige aktiviteten i områder som til nå har vært forholdsvis uberørte. De vil derfor advare mot for stor grad av tilrettelegging i områdene rundt marka, f.eks. i form av nye parkeringsplasser, nasjonalparksentre og eventuelle nye stier/skiløyper som vil lette adkomsten inn mot

kjerneområdene. Myndighetene må sørge for tilstrekkelige ressurser til oppsynsvirksomhet for å hindre forsøpling, påse at vernebestemmelser overholdes og kontrollere belastning og slitasje på naturen.

Natuvernforbundet i Nordre Follo

For å avvæpne noe av motstanden mot planene bør det understrekes at veier, dammer, hytter, gamle plasser og andre kulturminner ikke er i konflikt med etablering av en nasjonalpark. De regner med at begrepet "det bynære friluftslivet" favner altvi kan tenke oss av aktiviteter. En verneplan må kategorisere dette nærmere, og det er forventet at f eks terrengsykling ikke blir lov i hele området. Av hensyn til f eks våtområder, terrengnære blåstier, fauna og flora og behovet for ro og stillhet noen steder. Der hvor et verneområde ligger nært det som er avgrenset som forslag til nasjonalpark, er det naturlig å forsøke å avgrense nasjonalparken inn mot verneområdet. F eks kan nasjonalparken avgrenses mot Tretjernhøla naturreservat ved å innlemme Skålsjøen og et buffer på land rundt denne. Eksisterende verneområder med et strengere verneregime enn en nasjonalpark vil få, må beholde sitt strengere vern. De ønsker at det innføres jaktforbud i nasjonalparken.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

I tillegg til utredningsområdet, bør det sikres en korridor nordover mellom Østmarka NR og Ramstadslottet NR. På denne måten vil en få sikret både ett av landets viktigste områder for friluftsliv, store verneverdier og restaurering av en viktig landskapsøkologisk sammenheng. Hvis det hjemmelsmessig er mulig å verne området eller deler av det som nasjonalpark, vil det kunne være et meget godt supplement til dagens nasjonalparkstruktur, men evt. mangel på slik hjemmel må ikke stå i veien for vern etter andre hjemmelsgrunnlag (friluftslivsområder, naturreservat). Eksisterende reservater må opprettholdes med dagens strenge verneregime. NOAs overordnede syn er at man bør benytte muligheten til i størst mulig grad å binde sammen mesteparten av utredningsområdet gjennom vern. Med det tilstøtende Østmarka naturreservat kan dette bli en stor, økologisk fungerende landskapsenhet. De mener at områdene vest for kraftlinjen fortjener stor oppmerksomhet. Like vest for linjen finner vi halvparten av det arealet som Ski kommune har spilt inn, men også et belte eid av Oslo kommune: Eriksvann-området som strekker seg fra Paradisputten i øst til Sandbakken i vest. Vern av dette beltet er vesentlig fordi det vil binde sammen Spinnern med arealene øst for kraftlinjen. NOA mener at man også kan ta med og restaurere arealer utenfor de veldokumenterte partiene for å sikre større, sammenhengende vern. En todelt nasjonalpark, på hver side av kraftlinjen, bør vurderes. De viser til at Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark er delt av riksveien over Dovre. NOA mener at nåværende friluftsliv i størst mulig grad bør fortsette innenfor rammen av naturmangfoldloven, inkludert dagens maskinpreparering av skiløyper. Som i andre nasjonalparker må det utarbeides en forvaltnings- og skjøtselsplan. Det kan for eksempel bli aktuelt å skjøtte ungskogspartier for å oppnå flereldrete skogsmiljøer som er gunstige for både biomangfold og naturopplevelse. Andre skogspartier kan settes til fri utvikling. En forsiktig tilrettelegging kan tenkes, som informasjon, bålplasser og stisystemer som leder ferdsele.

Nordre Follo kommune

Grusveien mellom Krokhol golfbane og Skjelbreia (Høykrokholveien) er vinterstid en særdeles mye brukt skiløype og én av hovedfartsårene for skiturer videre innover i Marka. Det er også etablert en tilrettelagt fiskeplass for bevegelseshemmede ved vannet Tretjerna. Brukere av fiskeplassen bruker

Høykrokholveien som adkomstvei med bil og tar seg videre frem med rullestol de siste 400 meterne på tilrettelagt rullestolsti. Høykrokholveien må således bevares og kommunen foreslår å løse dette på tilsvarende måte som i Rondane nasjonalpark, hvor veier og kraftlinjer er tatt ut som «korridorer» i verneområdet. Kommunen mener det er sterke argumenter for at demningen i Svartoren bør beholdes slik den er i dag av hensyn til friluftslivet. Kommunen mener det er viktig at vernebestemmelsene sikrer at det eksisterende skiløypenettet fortsatt skal kunne prepareres med stor maskin. Nordre Follo kommune som grunneier forventer økonomisk erstatning etter vanlige regler for eventuell båndlegging av kommunalt eid areal. Området ved Krokhol golfbane, som har umiddelbar adkomst via Enebakkveien, foreslås vurdert som mulig lokalitet for et eventuelt nasjonalparksenter.

Norges Cycleforbund, Region Øst

Oppsummerer konkurranser og treningsformer, organisert og uorganisert, som finner sted på sti- og skogsveinett i Østmarka.

Rundbaneritt går vanligvis på "villstier" og stelte stier i randsonen. En rundbaneløype er gjerne 4.5-6 km lang. Løypa er normalt innen nærhet av parkering. **Maratonritt** er gjerne 30-100 km lange og kan gå på en blanding av skogsstier, grusveier, og asfalt. I Oslo er det få slike ritt, Terrensykkelrittet (Østmarka) er et av de som har holdt på lengst. Start og mål er normalt innen nærhet av parkering, men siden en slik løype er lang vil den typisk gå innover i skogen/marka. **Enduroritt** har gjerne vekt på utforkjøring på til dels grove/ulendte stier. Start og mål kan noen ganger være et godt stykke fra parkering slik at man må sykle til start.

Rundbanesyklister i alle aldre trener ofte i rittområdet de sogner til. Men treninger foregår også på stier og lengre inne i marka og på grusveier. Maratonryttere trener på stier mange steder i marka, både sti og grus. Her er det ikke så mye organisert trening. Barn som leker seg på sykkelen gjør det ofte på stier i randsonen. Grussyklistene er en mangfoldig gruppe. Noen bruker sykkelen for å komme lengre inn i marka, parkerer og fortsetter til fot. Andre samler på mil og vil gjerne komme langt av sted.

Østmarka har en av de mest stabile og kjente rundbanerittområdene i Stor-Oslo og det er mange barn og unge som sogner til Østmarka som har valgt seg stisykling som sport/fritidsaktivitet. Region Øst er opptatt av at denne aktiviteten kan opprettholdes slik at barn og unge ikke må kjøres til andre marker i Oslo for å drive med terrensykling. Det er viktig med kortreiste fritidsaktiviteter på sykkel både for barn og voksne. Det er også viktig at det er flere sporter de kan drive med i nærheten av der de bor.

Norsk Bergindustri

Norsk Bergindustri understreker viktigheten av at man undersøker områdets eventuelle geologiske forekomster før endelig vedtak fattes. De anmoder fylkesmannen i Oslo og Viken til også å ta høyde for forekomster som ikke er omfattet av drift i dag, men som kan være aktuelle for uttak i framtiden.

Norsk Friluftsliv

Østmarka er et svært viktig friluftslivsområde, og de forutsetter at friluftsliv blir en sentral del av verneformålet, og at hensynet til friluftslivet, herunder det høstingsbaserte friluftslivet, gjenspeiles i verneforskriften. Det bør gjøres en aktiv innsats for å gjøre nasjonalparken så stor som mulig

gjennom frivillig vern. Stier og gamle ferdselsårer er den viktigste infrastrukturen for friluftslivet. Det er derfor en forutsetning at vern ikke er til hinder for fortsatt vedlikehold og merking av disse. Oppkjøring av skiløyper er viktig for friluftslivet om vinteren. Det er derfor viktig at et vern ikke er et hinder for vedlikehold oppkjøring av eksisterende skiløyper.

Det er etablert en rekke dammer i Østmarka for lang tid tilbake, som nå i stor grad har mistet sin opprinnelige funksjon. Mange av disse dammene har nå blitt en naturlig del av landskapet og er viktige for friluftslivet, blant annet som bade- og skøytedammer. Det er derfor viktig at vern ikke er til hinder for opprettholdelse av disse dammene. Det foregår en rekke friluftslivsaktiviteter, både organiserte og ikke-organiserte, i Østmarka. Det er derfor viktig at det ikke legges unødvendige og ikke-begrunnede restriksjoner på friluftslivet. En god og effektiv redningstjeneste er viktig for friluftslivet. Det er viktig at et vern ikke legger unødvendige hindringer for nødvendige redningsøvelser i området. Eksisterende verneområder i Østmarka bør ikke få svekket vern på grunn av endring til nasjonalpark.

Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus

Det er viktig at en nasjonalpark får en viss størrelse og med tilstrekkelige buffersoner, både for å opprettholde og styrke naturlige prosesser og for å kunne spre ferdsel og bruk over et større område. Den doble 300/420 kV-kraftlinja som går nord-sør gjennom utredningsområdet er ikke naturlig å ha med i nasjonalparken, men det er svært verdifulle områder vest for kraftlinjetraseen. Disse bør absolutt med, enten i form av nasjonalpark, naturreservat eller vern etter markaloven.

Viktige arealer i Lørenskog og til dels Rælingen er ikke med i utredningsområdet. Det gjelder områdene øst for Fri-, Nord- og Sør-Elvåga, og omfatter blant annet Halsjøen, Drettvannet, Mjønevannet, Fløyta og Røyrvannet samt de to naturreservatene Tretjernhøla og Ramstadslottet. De vil sterkt oppfordre Statsforvalteren til å innlemme disse arealene i det som utredes.

Der utredningsområdet inkluderer naturreservat er det naturlig at denne verneformen beholdes for å sikre de store biologiske verdiene og naturprosessene som ønskes opprettholdt. Den før nevnte kraftlinjetraseen bør sikres som landskapsvernområde, med nasjonalpark på begge sider, slik det er flere eksempler på i andre nasjonalparker.

I en nasjonalpark med forventet stor bruk vil det være veldig naturlig med et totalt jaktforbud. Det vil i så fall være banebrytende fordi det blir den første norske nasjonalparken der jakt er forbudt. Det er helt i tråd med hvordan NOF OA tenker om utvikling av et slikt verneområde, der økologiske prosesser og samspillet mellom arter bør skje uten kunstig inngripen. Utredningsområdets bruk, kvaliteter og verdier er kjent på et overordnet nivå, og til dels når det gjelder naturtyper. Men detaljkunnskap om biologisk mangfold mangler i stor grad. Når det gjelder kartlegging av fuglefaunaen, stiller NOF OA seg til disposisjon.

NORSKOG

Etter NORSKOGs oppfatning varierer Østmarkas verneverdighet fra meget høy verneverdi til helt trivielle områder. De områdene med høyest verneverdier er i all hovedsak allerede fredet. Ved at de vesentligste verneområdene allerede er vernet, ligger det også til rette for å gjenbruke verneverdiene som argument for Østmarka nasjonalpark. Det å frede et allerede eksisterende fredningsområde, kan umulig brukes som argument for et nytt vern. NORSKOG mener at de områdene som er sterkt berørt av inngrep, ikke kan være med i verneområdet. En

«nedklassifisering» av bilveier vil for eksempel være en omgåelse av en innarbeidet praksis. Vern av skog har nå i mange år foregått som frivillig vern. Det er derfor fint å lese at en eventuell nasjonalpark i Østmarka skal være basert på frivillighet der privat grunn evt. skal innlemmes. Likevel er det urolig for fremgangsmåten. For det første synes det lite gjennomtenkt og unødvendig å iverksette en høring før prosesser mot private grunneiere er gjennomført. For det andre ser de klart at store kartleggingsprosjekter utfordrer frivillig vern. Dersom et område faktisk blir erklært verneverdig, vil det oppstå forventninger til at området blir vernet. Dette vil igjen utfordre frivilligheten i vernearbeidet og resultatet kan bli et «tvunget frivillig vern» fordi private grunneier i realiteten ikke har noe annet valg. De ber derfor om at det utredes hvilken effekt et eventuelt vern av Østmarka samt selve verneprosessen vil ha for skogbruk som næring på omkringliggende arealer. Ved at dette området ligger sentralt på Østlandet og midt i logistikk-strømmene til viktig norsk industri, ber de om at konsekvensene av bortfalt tømmer inn i det grønne skiftet, inkluderes i utredningen. De ber om at en vurdering av nasjonalpark opp mot alternative verneformer blir tatt med som et deltema inn i utredningen.

NOTS Oslo

Stisyklister er også blant de mest aktive brukerne av Østmarka-naturen for lek, trening og naturopplevelser. Denne delen av marka er spesielt godt egnet for sykling på sti både på grunn av tilgjengelighet, antall stier og naturens karakter i forhold til variasjon, underlag, høydeforskjeller, vegetasjon og så videre. Mange av stiene er også robuste og tåler godt den type bruk som syklistene representerer. Å eventuelt innsnevre stisyklistenes tilgang til stier og områder i Østmarka vil ha flere negative konsekvenser. Mange barn, unge og voksne vil miste en viktig arena for en sunn og givende aktivitet samtidig som presset på stier i områder uten begrensninger vil øke kraftig. Det igjen kan føre til konflikter mellom ulike markabrukere, noe som ikke gagnar noen. Tilrettelegging av enkelte stier for syklistene er en måte å avlaste presset på andre stier med mye trafikk – først og fremst representert av turgåere. Det er viktig (...) å understreke at det å tilrettelegge for sykling i noen områder, ikke må innebære at denne gruppen utestenges fra andre områder. De sier ja til nasjonalpark i Østmarka åpen for et aktivt friluftsliv – nei til utestenging og nye konflikter.

NOTS (Norsk Organisasjon for Terrengsykling)

For NOTS er det viktig at Østmarka nasjonalpark blir like tilgjengelig for syklistene som Østmarka er i dag. De mener at ferdselen og friluftaktivitetene som i dag er tillatt, som utgangspunkt fortsatt skal være tillatt. Området er allerede omfattet av begrensninger i og med markaloven, og dette må danne bakteppet når vernebestemmelsene skal utarbeides. Der det er nødvendig å undergi enkelte områder et særskilt vern, må det skje ut fra et «minste inngreps prinsipp».

NVE

Dette er et verneområde hvor det finnes transmisjonsnett i og inntil området. De ber derfor om at standardbestemmelsene for nett inkluderes i verneforskriften. NVE gjør oppmerksom på at Elvia AS og Norgesnett AS har områdekonsesjon i det foreslåtte verneområdet. Ber om at Elvia inkluderes i mottakerlisten som konsesjonshaver i området – de har levert eget innspill.

NVE ber om at Oslo kommune vann- og avløpsetaten og Oslo kommune bymiljøetaten orienteres om verneforslaget, på bakgrunn av dammer og magasiner i området de har ansvar for, slik at de kan uttale seg om nødvendige betingelser i verneforskriften.

De viser til en hydrologisk målestasjon som driftes av Bane NOR i området – Bane NOR har gitt eget innspill mht. denne.

NVE gjør fylkesmannen oppmerksom på at det finnes flere magasiner og dammer i området som bl.a. brukes til flomdemping, vannforsyning og rekreasjon. Verneforslaget må ikke være til hinder for vedlikehold, tilsyn og eventuell oppgradering av dammene. Det må legges til rette for tilkomstmuligheter og rehabilitering i verneforskriften.

Oslomarkas Fiskeadministrasjon (OFA)

Oslomarkas Fiskeadministrasjon har siden 1936 hatt forvaltningsansvaret for fisk i alle vann, tjern, elver og bekker som er innenfor eller grenser til foreløpig skissert forslag om nasjonalpark i Østmarka (liste over vann i innspillet).

Fiskekultiveringsarbeidet innebærer årlig stamfiske etter vill ørret, og påfølgende utsett av lokal ørret etter behov fra OFAs settefiskanlegg for Oslomarka. I nyere tid har det også vært supplering av enkelte røyebestander, siden denne arten har møtt utfordringer med rekrutteringen på grunn av klimaendring. Det utføres habitatforbedrende tiltak i gytebekkene til ørret, prøvefiske for bestandskartlegging, tynningsfiske for bestandsregulering og predasjonskontroll ved fangst av mink. Mange av vannene kjennetegnes likevel ved at gytebekkene bunnfryser om vinteren eller tørker ut om sommeren, og at mye av ørretyngelen tvinges ut i abborvannene allerede som 0,5-åring.

I noen få vann er derimot rekrutteringen av ørret stor, og de er i dialog med Fylkeskommunen om å kunne flytte vill «overskudds» ørret fra slike vann til andre vann med behov innen samme vassdrag. I tillegg kalkes mange vann innenfor OFA sitt kultiveringsområde. Til kultiveringsarbeidet benyttes bil for transport av utstyr og personell. Tillatelse for kjøring med bil er tildelt av grunneier. OFA bruker ikke motorisert fremkomstmiddel i utmark eller på vann.

OFA selger et felles fiskekort for hele Nordmarka, Lillomarka og Østmarka, og det tilbys både sesongkort og døgnkort. Alle under 18 år fisker gratis. Det er derfor vanskelig å anslå antall fiskere i bare Østmarka, men tilbakemeldinger og fangstrapporteringer tilsier at aktiviteten i Østmarka er svært høy.

Oslo og omland friluftsråd (OOF)

Selvsagt skal naturmangfoldlovens krav til naturkvaliteter, inngrep og størrelse oppfylles, men det må være rom for nyskaping, nytenking og pragmatiske løsninger. Samtidig mener de at det er viktig å opprettholde markalovens formål, som er friluftsliv, naturopplevelse, markarelaterte idretter og et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner. Ferdsel og skånsom tilrettelegging skal være tillatt innenfor nasjonalparken, men med den klare forutsetningen at verneverdiene ikke skades. Tilrettelegging kan bl.a. være nødvendig for å unngå skader på naturen som følge av økt ferdsel og endret klima, og det kan i enkelte områder være aktuelt å tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne. I tillegg mener de at undervisning bør være et viktige tilleggsformål med nasjonalparken.

OOF mener at eksisterende tilrettelegging skal opprettholdes og inngå som en del av nasjonalparken. Dette inkluderer regulerte vann med dammer og skogsbilveier som benyttes til friluftsliv. Det bør generelt ikke kreves søknad og tillatelse for å utføre ordinært vedlikehold av eksisterende tilrettelegginger. De viser til Retningslinjer for saksbehandling av stier og løyper i henhold til markaloven.

De mener også at all umotorisert ferdsel skal være tillatt. El-sykkel må være forbudt på stier, løyper og i terrenget. Preparering av skiløyper og motorferdsel på barmark i forbindelse med vedlikeholdsarbeid av skiløyper og stier må være tillatt og unntas fra søknadsplikt. Det må kunne, etter dialog, settes ut turorienteringposter og kjentmannsposter, samt arrangeres mindre friluftslivs- og markarelaterte idrettsarrangement uten søknadsplikt. OOF mener at utfordringer for friluftsliv og markarelaterte idretter som følge av endret klima og/eller økt ferdsel kan møtes med nye serverings- og overnattingssteder og skånsomme tilretteleggingstiltak som nyetablering eller omlegging av stier, skiløyper og turveier. De mener også at utvalgte attraktive områder for friluftsliv som utsiktspunkter, markaplasser og bade- og rasteplasser må kunne ryddes og skjøttes.

Områdene nord for Sandbakken ligger tett på bebyggelsen i Oslo. Her er aktivitetsnivået høyt og tilretteleggingene ligger til dels tett, med store utfartsområder, idrettsanlegg, badeplasser, lysløyper/turveier, serveringssteder o.l. En nasjonalpark i disse områdene vil bli svært krevende. Mellom Grønmo og Sandbakken ligger paragraf 11-området, Spinnern friluftslivsområde. OOF mener derfor at det kan være naturlig at nasjonalparken går fra Spinneren og sørøstover. En mulighet kan være å benytte paragraf 11 i markaloven, i utvalgte nordlige områder. OOF mener også at det kan passe med et nasjonalparksenter på Grønmo eller Sandbakken. Det vil da ligge tett på nasjonalparken. Forutsetningen er at det utvikles god kollektivdekning. For å sikre god drift, vedlikehold og utvikling, ber de om at Vangen og tilførselsveien ikke innlemmes i nasjonalparken.

OOF mener at det kan være et behov for å variere verneformen. De går derfor inn for å opprettholde Østmarka naturreservat som reservat og ikke inkludere området i nasjonalparken. OOF mener at klimaendringenes betydning for friluftslivet i nasjonalparken må utredes.

Oslo kommune

Felles for hele utredningsområdet er behovet for vedlikehold av infrastruktur, skjøtselsbetingede og historiske arealer. Veier, lysløyper og skiløpetraseer må ryddes og vedlikeholdes. Vei og løypekanter ryddes for vegetasjon og innenfor et belte på 20-30 meter til hver side fjernes jevnlig trær med svekket stabilitet for å sørge for forutsigbar fremkommelighet. Veier tilføres ny grus, skrapes, grøfter renskes og stikkrenner skiftes. I praksis foregår det samme vedlikeholdet i hovedskiløypene som går i terrenget, men her er det mindre intensivt og med mer ujevne mellomrom. Men også i skiløypene må det replaneres med gravemaskin etter som tele og vegetasjon jobber med terrenget. Drenering og grøfter må renskes og vedlikeholdes, myrene må kavles på nytt når de gamle kavlingene spises av myra. Stiene i Østmarka viser tydelig at bruken er stor og økende. Mange traseer øker synlig i bredden der trafikken er stor. Tilrettelegging ved enkel drenering og/eller etablere klopper av trevirke, enten trær som felles på stedet eller materialer som transporteres inn er tiltak som er utført mange steder og fortsatt gjøres. Bruk av skogsflis eller naturgrus for å øke slitaseevne og lede ferdsel kan også være effektive og estetisk gode tiltak. Ved oppholdsområder, badeplasser, beitemarker, slåttemark, utsiktspunkter og mange kulturminner utføres det også skjøtsel både i form av årlige tiltak med lavere vegetasjon og mer synlig er det år om annet når vegetasjon i form av større trær som vokser til må fjernes. Dammene er underlagt egen lovgivning. Dersom det må arbeides på dammene med vedlikehold eller utbedring må det sørges for tilkomst med nødvendig materialer og utstyr. Alle disse ovennevnte tiltaksformene må det som et minimum være rom for i fremtidens Østmarka uavhengig av forvaltningsregime.

Bynært er områdene i Oslo enormt mye brukt og tilretteleggingen er større med flere turveier, lysløyper og tilrettelagte oppholdsområder med benker, bord, avfallshåndtering og toalettfasiliteter. Vår erfaring er at denne form for tilrettelegging etterspørres i større grad med økt bruk. For

eiendommen Oslo kommune har i Enebakk er den største innfallsporten bilbasert tilkomst via parkeringen på Bysetermåsan. Bysetermåsan er et større nesten flatt område med liten avrenning slik at vannstanden stiger vesentlig ved større nedbørsmengder. Ut av tjernet på Bysetermåsan renner vannet nordover i ca. 700 meter før bekken krysser Vangerveien og løper ned i Svartoren. Denne bekken er grøftet og rensket maskinelt, antakelig i flere omganger. Inngrepene er ikke større enn at naturen sørger for at tiltakene gror igjen, og nå er det gått en del år siden forrige gang det er gjennomført tiltak her. Resultatet er at Bysetermåsan er mer utsatt for oversvømmelser, deler av parkeringsarealet og veiene oversvømmes ved regn.

Oslo kommune gjør oppmerksom på at Elvåga, på grensen mellom Oslo og Lørenskog kommuner, er en av Oslos vannkilder, og nedslagsfeltet er avsatt som sikringsone i kommuneplanens arealdel, vedtatt 23.9.2015. I sonen er tiltak med fare for forurensning av drikkevannskilde ikke tillatt. På bakgrunn av endring i forskrift om vannforsyning og drikkevann, som trådte i kraft 1.1.2017, vil Oslo kommune i revisjon av kommuneplanens arealdel vurdere nye føringer i drikkevannets nedbørsfelt. Det kan være aktuelt å utrede muligheten for restriksjoner på ferdsel og opphold i nedslagsfeltet. De forutsetter at eventuelt vern av områder som dekkes av sikringssonen vil koordineres mot og være i henhold til ev. føringer som legges fram i planforslaget til ny arealdel.

Den høye bruken av Østmarka til friluftslivsformål tilsier at hensynet til friluftsliv må veie tungt i arbeidet med vern, områdeavgrensning, forvaltningsplaner og besøksstrategier i området. Det anses som viktig å konsekvensutrede idrett- og friluftsliv og folkehelseinteresser.

Det er forventet stor befolkningsvekst i Oslo, og utviklingsområdet på Gjersrud-Stensrud peker seg ut. Området ligger tett opp til markagrensa og utbyggingen vil utlede behov for utvikling av flere og bedre innfallsporter til Marka, samt generell utvikling av infrastruktur i form av turveier, skilting, toaletter og lignende. Dette vil være viktig for å tilgjengeliggjøre Østmarka for nye brukere, men også for å kanalisere ferdsel vekk fra sårbare områder og unngå unødvendig slitasje.

Videreutvikling av tur- og stinettverket, belysning for økt trygghet og tilgjengelighet, skilting og merking, samt oppkobling til vann og avløp på dagsturhyttene vil være viktige tiltak i arbeidet med å redusere deltakelsesbarrierer.

Oslo skikrets

Verneområdene, hovedsakelig naturreservatene, i Marka har så langt hatt den virkningen at oppgraderinger, omlegginger og vedlikehold av skiløyper har fått trange kår innenfor verneområdene. Vi kan med sikkerhet si at det i en fremtid med våtere og mildere vær blir det behov for omlegging og oppgradering av skiløyper. Når omlegging og oppgradering av løyper innenfor dagens verneområder aktivt blir hindret, virker m.a.o. verneområder direkte aktivitetsdempende.

De er redd en nasjonalpark inviterer til en konflikt med den aktivitet som allerede eksisterer i området. Skulle det til slutt ende opp med en nasjonalpark i Østmarka må verneforskriftene bli meget liberale, dvs aktivitetsfremmende på samme aktivitetsnivå som idag med muligheter for å tilrettelegge for skiidrett med oppgraderinger, omlegginger og vedlikehold av løyper. De er klar over at slike liberale verneforskrifter som sikrer fremtidig aktivitet i form av oppgraderinger, omlegginger og vedlikehold av løyper muligens er i strid med prinsippene for en nasjonalpark. Når verneområder i Marka overstiger 10-11 % av arealet, som nå kan skje, mener de at man bør finne andre og mindre konfliktskapende måter å sikre skogen mot avvirkning. Det bør være mulig å komme overens med Oslo kommune om en forvaltning av skogen i Østmarka som sikrer den mot flathugst uten å måtte gå veien rundt en kompliserende nasjonalpark.

Rausjømarka Vel

Rausjømarka Vel er opptatt av at en eventuell nasjonalpark ikke fører til at de rettighetene som hytteeierne har nå, svekkes, men ivaretas videre. Det er offentlig vei fram til Bysetermåsan (parkering) og privateid vei (nå eid av Oslo kommune) videre til henholdsvis Skjelbreia, Vangen, Mosjøveien (Hella ved Rausjø – Mosjøen) og Rausjøgrenda/Børtervann. Kjøreadgang på disse veistrekningene, samt parkeringsadgang er svært viktige for hytteeierne.

Bestemmelsene for en eventuell nasjonalpark bør ikke utformes slik at de hindrer det som kan fremstå som en ønskelig utvikling, også over tid f.eks: Mobilnett som dekker Østmarka, tilgang til internett og fiberutvikling, at hytteeiere kan få lagt inn elektrisitet, og bedre vann- og sanitærløsninger innenfor det handlingsrom som forurensningsforskriften og forarbeidene til markaloven beskriver.

Hytteeiernes rettigheter slik de er i henhold til markaloven bør videreføres. Spørsmålet om hyttene i Rausjømarka kan inngå i en eventuell nasjonalpark må vurderes nøye juridisk opp mot naturmangfoldlovens bestemmelser. Dette gjelder ikke bare hytter med tomt, men hele hytteområder. Eventuell tilbakeføring av inngrep kan få konsekvenser for hytteeierne. Slike konsekvenser må analyseres, og dette må diskuteres med Rausjømarka Vel før statsforvalteren konkluderer. De synes det er positivt at statsforvalteren legger vekt på informasjon og å gjennomføre en inkluderende prosess med de som har interesser og rettigheter.

Rælingen kommune

Østmarka naturreservat inngår i utredningsområdet for en nasjonalpark i Østmarka, og Rælingens del av naturreservatet er kommunens eneste arealer innenfor utredningsområdet. Rælingen kommune mener det er problematisk å risikere en stor økning i antall besøkende i naturreservatet. Naturreservatet har heller ikke en sentral og naturlig plassering innenfor utredningsområdet.

Fra Rælingen er det kun Myrdammen som utpeker seg som en naturlig innfallspørt til nasjonalparken. Grunnet det allerede svært høye presset på parkeringsplasser er det problematisk om området lanseres som en innfallspørt til nasjonalparken. Dersom naturreservatet ikke inngår i nasjonalparken vil derimot avstanden fra Myrdammen til nasjonalparkgrensa bli såpass lang at området ikke fremstår som en naturlig innfallspørt.

Kommunen uttrykker en bekymring for en eventuelt økt bruk av området inntil Nordbysjøen. Nordbysjøen fungerer som krisevannkilde til befolkningen på Romerike. Kommunen ser utfordringer ved å risikere økt bruk av området tett på en drikkevannskilde.

Kommunen uttrykker en generell bekymring til effekten av å styrke vernet i deler av marka og spør seg hvilken effekt dette på sikt kan ha for de delene av marka som ikke har et vern i tillegg til markagrensen.

Kommunen forventer at friluftsområde som verneform blir utredet på lik linje som nasjonalpark i den hensikt å ha reell valgmulighet.

Sabima

Påpeker at kartlegging har vist et større mangfold av moser i Østmarka enn tidligere anslått med flere to rødlistede og flere sjeldne arter.

I oppstartsmeldingen til Fylkesmannen står det at: «Det er derfor mindre aktuelt med en nasjonalpark på vestsiden av den store kraftledningen som går gjennom utredningsområdet.» Sabima mener at det må være mulig med en todelt nasjonalpark. Flere av våre nasjonalparker er todelt (eks. Dovrefjell-Sunndalsfjella) grunnet teknisk inngrep, og Østmarka bør ikke være et unntak. Det er verneverdier på begge sidene av kraftlinjene som er godt dokumentert av Østmarkas venner, og det er svært viktig å inkludere den vestlige delen for å sørge for et størst mulig sammenhengende skogområde på landskapsnivå.

Sabima mener at Østmarka naturreservat må beholde sin status som naturreservat, og ikke bli innlemmet i nasjonalparken. Selv om Østmarka inneholder en god del hogstfelt og ungskog i enkelte områder, så bør Østmarka nasjonalpark gå foran som et godt eksempel på hvordan best restaurere skog for å øke naturkvaliteten. Det bør vurderes å ta i bruk kontrollert skogbrann som skjøtselstiltak i furuskogen, og om det er nødvendig å gjennomføre skjøtselstiltak for å raskest mulig oppnå et flersjiktet skogbilde i partier med ensaldret ungskog. I buffersoner rundt nasjonalparken bør det stimuleres aktivt til bruk av lukkede hogstformer.

Sarabråtens venner

Det er viktig at skjøtselen av slåttemarkene ved Sarabråten fortsetter slik at denne naturtypen blir bevart. Sarabråtens venner mener at det er i tråd med naturmangfoldlovens ånd og bokstav – og også gjeldende praksis i miljøforvaltningen - at de eksisterende kulturminnene innenfor utredningsområdet ikke står i noe som helst motsetningsforhold til verneformålet for nasjonalparken. De mener også at vesentlige kulturminner ved Sarabråten krever kontinuerlig skjøtsel, og at vernebestemmelsene for en eventuell nasjonalpark ikke må stå til hinder for dette.

Skiforeningen

Tilrettelegging som løypearbeid, skilting og stuedrift muliggjør den store aktiviteten, og begrensinger på dette vil være et tap for hele regionen. En forutsetning for å kunne akseptere vern er at det ikke legges hindringer på det enkle friluftslivet. Det er en viktig forutsetning at syklingen i Østmarka ikke begrenses, men heller fremmes gjennom god tilrettelegging. Stiene og løypenes funksjon for å kanalisere ferdselen vil bli enda viktigere hvis området vernes som nasjonalpark. For å sikre god drift, vedlikehold og utvikling av Vangen skistue, ber Skiforeningen om at Vangen og veien opp til Vangen ikke innlemmes i et endelig vern som nasjonalpark. Skogsbilveiene er svært viktige i løypenettet, og det er veldig viktig at disse holdes ved like. Skogbruket har normalt dette ansvaret, og Skiforeningen stiller spørsmål til hvem som skal utføre denne jobben når skogbruket ikke lenger er til stede i nasjonalparken. En forvaltningsplan gir de nødvendige retningslinjene, og det er viktig at en slik plan er å plass så fort som mulig. Forskrift og forvaltningsplan må åpne for at trær kan felles ved tilretteleggingsarbeider, som kavling.

Motorferdsel på barmark ifm. Vedlikeholdsarbeid i løypenettet er tillatt etter markaloven, men søknadspliktig i verneområder. Skiforeningen ber om at slik motorferdsel tillates. Merking, rydding og vedlikehold av eksisterende stier og løyper må tillates på samme måte som i mange av Markas øvrige verneområder.

Skiforeningen mener det er viktig å beholde dammer og veier i Marka, men at kraftgater som regel kan fjernes. Vekslende værforhold fører tidvis til mye vann i terrenget – også på vinterstid – med påfølgende problemer i form av isvuller og våte partier. Alt dette kan begrenses gjennom vedlikehold

av løypene. Som for alle løyper i Marka, vil det være avgjørende at løypene i verneområdene tåler ekstremvær og kan prepareres på lite snø.

Statnett

Statnett er berørt ved at verneområdet er foreslått opprettet over 420 kV-ledningen Frogner - Follo og 300 kV-ledningen Røykås - Tegneby med tilhørende klausulerte skogryddebelter.

Det er av stor betydning at det i forskriften gis et generelt unntak fra vernebestemmelsene for drift og vedlikehold på energianlegg i og inntil verneområdet. Videre må det være åpning for oppgradering og fornyelse av transmisjonsnettledninger for heving av spenningsnivå og økning av linjetversnitt. Denne type arbeid og tiltak kan være avgjørende for forsyningssikkerheten til transmisjonsnettet og må være nedfelt i bestemmelsene til verneområdet.

I forbindelse med bygging og drift av ledningen er det etablerte kjøretreaser frem til ledningstrase og høyspentmaster. Disse traseene som i stor grad går etter eksisterende stier mv., brukes i forbindelse med motorisert transport ved drift og vedlikehold av ledningene. Omfanget av transport etter slike traseer er beskjeden, men må likevel anses å være av vesentlig samfunnsinteresse. Statnett ber om at disse traseene, sammen med ledningens skogryddebelt, tas inn i vernekartet og det gis et generelt unntak fra vernebestemmelsene når det gjelder motorisert ferdsel etter konkrete traseer slik som vedtatt i *kongelig resolusjon av 23.06.2020, saksnr 19/3624 og vern av Rupefjell og Selslinatten naturreservat i Notodden kommune i Vestfold og Telemark og Kongsberg kommune i Viken fylke.

Ved motorisert transport med lettere beltekjøretøy på snødekt og frossen mark må det være mulig å fravike fastsatte traseer av hensyn til fremkommelighet og sikkerhet da denne typen transport ikke vil påvirke verneformålet negativt.

Det bemerkes også at Statnett benytter droner til inspeksjon av anleggene, og at droner i likhet med helikopter også kan benyttes til inspeksjon knyttet til utfall eller havari. Det henstilles derfor til at også arbeid med drone og helikopter, herunder landing, også gis et generelt unntak fra ferdselsbestemmelsene da dette er aktiviteter som ikke er i konflikt med verneformålet for skogområdet.

Stiftelsen Østmarkakapellet

Skogskapeller er ikke nevnt, men allikevel svært viktig. I tillegg til cafe og gudstjenestedrift, har de et stort antall besøk og overnattingstilbud til skoleklasser, barnehager, kurs, kor og foreninger. De ønsker derfor en bekreftelse på -og skriftlig innføring i sakspapirene framover at også sportskapeller (Østmarkskapellet, Setertjernstua m.fl.) sikres videre bruk og drift. Det betyr også at drift, vedlikehold, vare- og renovasjonstransport, rehabilitering av bygning og utendørs aktivitetsområder mv ikke må hindres eller utløse dyre kommunale avgifter eller langvarige søknadsprosesser.

De vil også understreke viktigheten av at opprettelse av nasjonalpark ikke må medføre et «osteklokkevern» av marka. Østmarka benyttes av store befolkningsgrupper fra alle tiliggende kommuner til rekreasjon og friluftsliv. Dette må styrkes, og skilting, merking og skjøtsel av ferdselsårer opprettholdes. Noen steder er det også påkrevet med aktiv skogskjøtsel og hugst for å opprettholde tilgang og utsikt.

Tor Olav Kristoffersen (hytteeier)

Han forventer at kjøretillatelse og fri bruk av veien inn til Rausjø vil gjelde framover og at de får kjøretillatelse 24/7 som i dag. Slik bruksrett til veien tror han er gitt til alle som kjøpte tomt av Kjær & Co. Det er god vekst på tomta og av og til behov for å hugge trær som brukes til ved. Han håper at de kan fortsette med en moderat bruk av motorsag til dette. I 1987 la Follo Energi strømkabel i Rausjø til flere hytter. Han regner med at det blir liggende urørt, og at de fortsatt kan bruke strøm. Han håper at Skiforeningen får fortsette å kjøre opp løyper med motorisert redskap slik som i dag.

Vedlikehold og opprusting av hyttene bør kunne ordnes enkelt ved at eiendommene for hytter og fastboende holdes utenfor Nasjonalparken, men fortsatt administreres iht markaloven og bygningsloven. Han trekker også frem hytteiernes rett til fiske og krepsing.

Tor Vølstad (Utgiver av turkart over Østmarka)

Forslaget til arrondering tar veldig lite beslag av Lørenskogs skogområder. Hadde vært fantastisk om området nordover til Ramstadslottet naturreservat kunne inkluderes i Nasjonalparken. Forslaget inkluderer hele nærområdet inn mot Skullerud, Bøler og Oppsal. Dette området er sti og vei-tett og veldig mye benyttet. Ber om at Nasjonalparkens innvirkning på mosjon, sykling, klatring, vinteraktiviteter, orientering og turorientering vil bli vurdert. Turkart over Østmarka viser mange gamle setrer, plasser og steder av spesiell betydning. Bør vies omtale i melding om oppstart. Det er også minner fra 2. verdenskrig som bør beskyttes. Han stiller også spørsmål til hva som vil skje med vernestatusen til eksisterende verneområder innenfor det foreslåtte området.

Tove Brustad

I dag er parkeringsplassen på Bysetermåsan allerede overbelastet i helger og på høytidsdager. Hun peker også på utfordringer med mye trafikk på smale veier til denne parkeringsplassen, og stiller spørsmål til alternative plasser for å komme inn til Vangen og Rausjø dersom parkering på Bysetermåsan opphører.

Trude Elde (beboer – Ulstud/Bøler)

Mener oppstartsmeldingen er utydelig på hva av eksisterende bruk og utøvelse av friluftaktiviteter som vil være tillatt etter evt. vern. Hun stiller også spørsmål til hvordan vern vil påvirke en allerede møysommelig prosess for å få gjennomført idrettsarrangementer i marka. Dersom tanken er at det ikke skal tillates noen form for slike arrangement, så må det løftes opp og frem snarest. Tar man bort muligheten til arrangement i marka for idretten slår man beina under motivasjonen til tusenvis av både frivillige krefter, utøvere og lokale initiativ. Dersom prosessen med å gjøre området om til nasjonalpark gjør enkelte brukergrupper om til regelbrytere vil man kunne øke konfliktnivået i et område som skal brukes til rekreasjon, friluftsliv og trening! For hun tror man må være såpass ærlig og si at et eventuelt el-sykkelforbud i marka ikke vil føre til at alle el-sykelbrukere vil unngå å sykle i marka.

Vedr. bygging av nasjonalparksenter: Oslomarka må og bør i første omgang tilrettelegges for bruk for de som bor her - ikke turister.

WWF

Det er naturlig å anta at ferdselen i området vil øke betydelig ved opprettelsen av en nasjonalpark. Det er også naturlig å anta at utøving av friluftsliv vil være et delmål i nasjonalparken. For å unngå slitasje og forringelse av viktige naturtyper og verneverdier må det derfor opprettes en egen forskrift for verneområdet som regulerer bruk. Det er også viktig at det settes opp gode og informative opplysningstavler og skilting (inkludert informasjon om verneforskrifter, og generell naturveiledning) ved alle eksisterende innfallsporner til Østmarka. Fra disse innfallsporene kan ferdsel kanaliseres vekk fra sårbare områder (for eksempel klopping av viktige stier i våte områder), og inn på blåmerkede stier som er tilpasset og tilrettelagt for stor ferdsel.

For å kunne snu utviklingen med tap av naturmangfold og naturressurser er det avgjørende å få til omfattende restaurering av natur, i tillegg til mer vern og strengere miljøhensyn i bruken av arealer generelt. For Østmarka sin del ser WWF for seg at en nasjonalpark burde ta høyde for dette gjennom å kunne inkludere arealer som per i dag kanskje ikke har tilstrekkelige naturkvaliteter for å kunne kvalifisere til å bli inkludert, men som gjennom restaurering vil gi de ønskede kvaliteter over tid. Dette er svært viktig for å kunne sikre god arrondering, for å kunne sikre gode viltkorridorer mellom kjerneområder, og for å sikre tilstrekkelig store leveområder for de mange kravfulle artene som finnes i Østmarka.

Østmarka nasjonalpark bør være en nasjonalpark med jaktforbud, både for å hensynta det store flertallet av nåværende og framtidige brukere av et slikt verneområde, og ikke minst for å ivareta verdien som studieområde. Dette er i tråd med Oslo kommunes praksis, som allerede har jaktforbud i sine skoger.

Ut fra de eksisterende naturverdiene er WWF av den mening at en bør kunne inkludere områder på begge sider av kraftlinja, enten sammenhengende eller som en todelt nasjonalpark med hovedområdet av nasjonalparken øst for kraftlinja. Det finnes flere delte verneområder i Norge i dag, blant annet Dovrefjell-Sunddalsfjella nasjonalpark og Breheimen nasjonalpark. Det er i deres syn ingen grunn til at man ikke kan gjøre det samme i Østmarka. Øst for kraftlinja er det mest gammel naturskog som aldri har blitt flatehogd. I området som er aktuelt for vern her er det registrert 28 naturtyper, og en rekke rødlistearter. Dette skogsområdet er noe av det "beste av slik natur vi har igjen på Østlandet", og det er i deres syn ingen tvil om at dette området derfor må få varig vern i form av en nasjonalpark. Vest for kraftlinja bør området fra Spinneren til Hautjern innlemmes i nasjonalparken. Det bør også være aktuelt å peke ut enkelte områder med store naturverdier som kan oppnevnes som paragraf 11-områder etter markaloven, eller som reservat.

De er uenige i Fylkesmannens vurdering om at det er lite aktuelt å innlemme Rausjøgrenda i en nasjonalpark. Rausjøgrenda har viktige kulturhistoriske verdier etter flere hundre års tradisjoner med setring, hogst og fløting som i dag skaper en merverdi for friluftslivet. Disse kulturminnene bidrar således til å øke verdien av både nasjonalparken og opplevelseskvalitetene i området.

Grensene for Østmarka naturreservat må ligge fast, og området fortsatt vernes som naturreservat.

Østmarkas Venner (ØV)

Oslo bystyre har vedtatt at «Østmarka kan bli en bynær og brukspreget nasjonalpark, der hovedformålet er ivaretagelse av naturverdier, rekreasjon og friluftsliv». ØV er enig i dette og mener at utøving av friluftsliv bør være et delmål i nasjonalparken. Vernet skal legge til rette for et enkelt, naturvennlig friluftsliv med lite teknisk tilrettelegging.

Hyttene i Rausjømarka er regulert av markaloven og trenger ikke ytterligere regulering. De er godt integrert i landskapet. Hytteeierne må sikres fortsatt kjøreadgang på bomveiene. Veien til og parkeringa ved Bysetermosen må ligge utenfor nasjonalparken.

Det finnes allerede flere naturlige innfallsporter til en framtidig nasjonalpark. Ved innfallsportene er det etter deres syn viktig med gode og informative opplysningstavler og skilting som sammen med andre tilretteleggingstiltak må komme tidlig på plass. Informasjon om verneforskriftene og naturveiledning er meget viktig. Fra disse innfallsportene kan forvaltningsmyndigheten kanalisere ferdsel fra besøkende (turister) til tilrettelagte stier som er egnet for økt besøk. Fylkesmannen påpeker at en nasjonalpark kan føre til økt interesse og skape praktiske utfordringer med økt slitasje og forstyrrelser. Slikt må håndteres på en klok måte i verneforskriftene, forvaltningsplanen og tilhørende besøks-strategi. Et eventuelt naturbasert reiseliv bør være tilpasset Marka og markakulturen.

I deler av Rausjømarka er det partier med yngre, ensaldret granskog som er resultat av flate-hogst og planting. Det kan være behov for enkel skjøtsel for å oppnå fleraldrete skogsmiljøer.

De er enige med Statsforvalteren i at den store kraftlinjen som deler Østmarka og dermed utredningsområdet i to ikke kan inkluderes i en nasjonalpark. De har derfor, helt siden de lanserte ideen i 2012, fastholdt at den store høyspentlinja ikke skulle være med innenfor nasjonalparkens grenser, men at nasjonalparken kan deles i to deler ved kraftlinja. Statsforvalteren bør derfor ta stilling til muligheten for en todelt nasjonalpark. Flere eksisterende verneområder er delt i to eller flere deler. De viser ellers til Figur 6 i Statsforvalterens (Fylkesmannens) rapport (3: 2018) og støtter konklusjonen om at resten av området, tross en del mindre inngrep, i store deler oppleves som ganske urørt. Bortsett fra noen få bomveier, og tre gamle demninger i Rausjømarka som bør opprettholdes av hensyn til kulturminner og friluftslivet, er dette området et ganske intakt skogslandskap. Det ser man godt fra branntårnet på Kjerringhøgda eller fra Tonekollen. Dette er det «beste» av slik natur man har igjen på Østlandet, og bør etter vår mening reddes med vern, mens slike kvaliteter ennå finnes.

Kravet om "fravær av tyngre naturinngrep" er også et skjønnsspørsmål og må vurderes realistisk. Noen gamle skogsbilveier som er godt integrert i landskapet finnes i området, videre noen mindre ledningsstrekke samt serveringsstedene Vangen og Skjelbreia og DNT- hyttene Bøvelstad og Øvresaga. Selv hyttene i området er godt integrert i landskapet og lite synlige. Slike elementer finnes også i andre nasjonalparker.

De få demningene er dessuten kulturminner som bør beholdes, også for å opprettholde et vannspeil som er sterkt ønskelig for friluftslivet. De er derfor glade for at KLD gir så tydelig uttrykk for dette. Dessverre er den viktige dammen i Svartoren ved en antatt forglemmelse utelatt i KLDs presisering, og de ber om at Statsforvalteren tar hensyn til dette i det videre arbeidet.

De er uenige i at Rausjøgrenda er sterkt berørt av inngrep. Kulturminnene etter flere hundre år med setring, hogst, fløting og sagbruksvirksomhet i Østmarka (særlig Rausjøgrenda) skaper en merverdi for friluftslivet og muligheten for opplevelser, og seterdriften kan til og med ha bidratt til et større artsmangfold. Etter deres syn er Rausjøgrenda en berikelse og gir nasjonalparken og opplevelseskvalitetene økt verdi.

Vangen markastue og leirskole og to DNT-hytter – Bøvelstad og Øvresaga – ligger i Rausjømarka og det er en selvfølge at de kan fortsette sin drift som før. Det samme gjelder Skjelbreia. Den gamle skogsbilveien inn til Vangen er populær å bruke for barnefamilier med barnevogn, de som sykler og for eldre som ikke går stiene lenger. Både den og veien til Rausjøgrenda er stengt med bom. Det er

også fem speiderhytter (Pølsebua, Totemkoia, Bysetra, Speiderbo og Arnebo) som er mye brukt av speidere, i all hovedsak fra Oslo.

De mener at et svekket vern i Østmarka naturreservat vil kunne føre til at området mister viktige natur- og opplevelseskvaliteter. Det er svært viktig at verneverdiene i naturreservatet ivaretas. De mener det haster at Statsforvalteren fastslår dette, da det motsatte kan være med på å svekke støtten til opprettelse av nasjonalparken. De kan heller ikke se at det har noen hensikt å innlemme reservatet i nasjonalparken. Det viktigste er å binde sammen reservatet og nasjonalparken og å få til en mosaikk av verneformer som er tilpasset områdene som skal vernes og bruken av disse. I tilknytning til andre nasjonalparker i Norge finnes mange ulike verneformer.

ØV er opptatt av at nasjonalparken og øvrige verneområder får en god og langsiktig forvaltning som tar vare på naturen og sikrer områdene og opplevelsesverdiene for framtidige generasjoner. Her må vernemyndighetene se inn i glasskula både i et 50-års perspektiv og flere hundre år framover. Deres utgangspunkt er reglene i naturmangfoldloven: «Ferdsl til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster».

Denne bestemmelsen tilsier at både fotturer, telt- og hengekøyeturer, bading, sopp- og bærturer, fiske, skigåing, gå på skøyter, padling med mer som hovedregel bør være tillatt i nasjonalparken. Med unntak av skigåing trenger ingen av disse formene for friluftsliv særlig tilrettelegging. Hva skigåing angår, mener de det er en selvfølge at dagens aktivitet med maskinpreparering av løyper fortsetter som før. I Rausjø-marka finnes det allerede en regulert trasé for hundekjørere som holder til på Skjelbreia. Etter vårt syn bør den ivaretas i en nasjonalpark. Motorferdsel på bomveiene til Vangen, Rausjøgrenda og Skjelbreia er allerede strengt regulert og de ser ikke at det er behov for endring av praksis selv i en nasjonalpark. Utøving av friluftsliv bør være et delmål i nasjonalparken, og vernet skal være til glede for et enkelt, naturvennlig friluftsliv som bygger på norske tradisjoner, med lite teknisk tilrettelegging.

Som kjent er det en del hytter i området, særlig i Rausjøgrenda. Disse er allerede omfattet av markaloven og de mener at det ikke trengs strengere regulering enn det. Hyttene oppfattes ikke som fremmedelement av turgåere, de er godt integrert i landskapet og lite synlige. Hytteeierne må sikres samme adkomst til hyttene som de har i dag på bomveien inn til Rausjøgrenda. Veien inn til Bysetermosen og parkeringsplassene før bommene må ligge utenfor nasjonalparken.

ØV er bekymret for økt slitasje på stier. Slikt må håndteres på en klok måte i verneforskriftene, forvaltningsplanen og tilhørende besøks-strategi.

I Østmarka kan man skjømte de spredte innslagene av kulturskog i retning mot en mer opplevelsesrik og biomangfoldvennlig naturskog. Andre steder kan vi la naturen overta styringen. Forvaltningen kan også vurdere å «lime sammen» delområder til større enheter ved å skjømte mellomliggende arealer i ønsket retning.

For områdene mellom kraftlinja og Spinneren og nordover til Hauktjern har ØV utarbeidet faktaark for utvalgte delområder, med fokus på verdi for naturvern og friluftsliv. Konklusjonene fra hvert av disse områdene er kort gjengitt under:

Sandbakken – Eriksvann

Området har såpass store natur- og opplevelseskvaliteter at ØV mener det bør utgjøre den vestre delen av en to-delt nasjonalpark. Her ligger også en verdifull mulighet til å binde sammen nasjonalparken øst for kraftlinjen med Spinneren friluftslivsområde.

Langvannsbrenninga til Sør-Elvåga:

Dette området har store biologiske verdier og inngrepsfri natur. Området bør vurderes innlemmet i den vestre delen av Østmarka nasjonalpark. Alternativt egner området seg godt for vern som friluftslivsområde etter § 11 i markaloven, enten som eget område eller som en utvidelse av Spinneren friluftslivsområde.

Trolldalsåsen – Trolldalen:

Området er preget av naturskog og særegne geologiske formasjoner med verdi for friluftslivet. ØV anbefaler at området innlemmes i nasjonalparken dersom grensene skulle bli utvidet til nord for Spinneren. Alternativt tilrår de vern av området etter markalovens § 11.

Bremsrudåsen – Revehidalen:

Disse områdene har natur- og opplevelseskvaliteter som kvalifiserer for vern som friluftslivsområde. I området ved Bremsrud finnes arealer med boreonemoral blandingsskog, rik edelløvskog, og gammel granskog (på grensen til rik blandingsskog), og bør vurderes vernet som naturreservat.

Øst for Hauktjern friluftsområde (Gråbeinmåsen – Trettstykkåsen, Puttebekken til vei Haukåsen):

ØV mener at disse områdene har natur- og opplevelseskvaliteter som gjør at de bør inkluderes i en utvidelse av Hauktjern friluftslivsområde.